

Ο ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΣ
ΚΑΙ
Ο ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ ΑΙΩΝΑΣ



Διδάσκων: Κων/νος Χρυσόγελος

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ

-Πρότυπα και μεσαιωνική λογοτεχνία: Συγκεκριμένοι αρχαίοι και πρωτοβυζαντινοί συγγραφείς θεωρούνταν ως αξεπέραστα πρότυπα από τους Βυζαντινούς, που έπρεπε να αποτελούν **παραδείγματα προς μίμηση** στον γραπτό λόγο.

-Μίμησις: Ο συγγραφέας οφείλει να **μιμηθεί** το ύφος ενός παλαιότερου καταξιωμένου συγγραφέα. Στην πράξη αυτό σημαίνει την άντληση λέξεων ή/και εκφράσεων, ακόμα και τη συχνή **παράφραση χωρίων**, με μικρές αλλά σημαντικές αλλαγές.



ΨΗΦΙΑΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

-*Logeion*: Λεξικά της αρχαίας ελληνικής.

<https://logeion.uchicago.edu/%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B5%E1%BF%96%CE%BF%CE%BD>

-*Lexicon zur byzantinischen Gräzität (LBG)*: Λεξικό της βυζαντινής ελληνικής.

<http://stephanus.tlg.uci.edu/lbg/#eid=1>

-Επιτομή του λεξικού **Liddell-Scott** στα ελληνικά

http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/tools/liddell-scott/index.html



-G. W. H. Lampe, *A patristic Greek lexicon*, Οξφόρδη 1961 (ταξιθ. ΒΚΠ: Π 270.03 ΡΑΤ)

-Επιτομή Λεξικού ελληνικής μεσαιωνικής δημόδους γραμματείας του Ε. Κριαρά

http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/kriaras/index.html

-Ψηφιοποιημένοι τόμοι του λεξικού Κριαρά

[https://archive.org/details/Kriaras-](https://archive.org/details/Kriaras-lexiko/%CE%9A%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%82/18.%20%CE%9A%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%82%2C%20%CE%9B%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%9C%CE%B5%CF%83%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CF%8E%CE%B4%CE%BF%CF%85%CF%82%20%CE%93%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CE%A418/page/213/mode/2up)

[lexiko/%CE%9A%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%82/18.%20%CE%9A%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%82%2C%20%CE%9B%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%9C%CE%B5%CF%83%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CF%8E%CE%B4%CE%BF%CF%85%CF%82%20%CE%93%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CE%A418/page/213/mode/2up](https://archive.org/details/Kriaras-lexiko/%CE%9A%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%82/18.%20%CE%9A%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%82%2C%20%CE%9B%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%9C%CE%B5%CF%83%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CF%8E%CE%B4%CE%BF%CF%85%CF%82%20%CE%93%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CE%A418/page/213/mode/2up)



ΡΗΤΟΡΙΚΉ: ΤΟ Α ΚΑΙ ΤΟ Ω ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΉΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΉΙΑΣ

-Τι διδάσκονταν στο σχολείο και έγραφαν κείμενα με βάση αυτά που μάθαιναν. Ήταν η «Έκφραση-Έκθεσή» τους.

-Είχαν δύο βασικά εγχειρίδια:

Τα *Προγυμνάσματα* του **Αφθονίου** από την Αντιόχεια και του **(ψευδο-)**
Ερμογένη από την Ταρσό.

-*Προγυμνάσματα* = σχολικές ασκήσεις στο μάθημα της Ρητορικής, 12 ή 14 στον αριθμό.



ΤΑ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ

-*Διήγημα / Διήγησις*: Η άρτια και συνεκτική **αφήγηση γεγονότων**, είτε απλών (*διήγημα*) είτε πιο πολύπλοκων (*διήγησις*).

-*Έκφρασις*: Η **περιγραφή διαφόρων πιθανών θεμάτων** (ανθρώπων, πολεμικών συρράξεων, εποχών του έτους, έργων Τέχνης, τρικυμιών), με τόση πολλή **λεπτομέρεια και ζωντάνια (ένάργεια)**, ώστε αυτός που διαβάζει ή ακούει να νομίζει ότι **έχει το περιγραφόμενο θέμα μπροστά του**. Πολλοί σχολιαστές τονίζουν ότι η *έκφρασις* είναι απλά μια ανώτερη μορφή *διηγήσεως*.

-*Ήθοποιία*: Μιλά σε πρώτο πρόσωπο ο μαθητής, υποδυόμενος ένα υποκείμενο, ιστορικό, μυθικό ή πλασματικό. Σκοπός του μαθητή είναι να δείξει τι θα έπρεπε να είχε πει το υποκείμενο σε μία δεδομένη κατάσταση (*τίνας αν είπαι λόγους ο δεΐνα...*). Άρα η *ήθοποιία* είναι **ένα είδος θεατρικού μονολόγου**.



110Σ ΑΙΩΝΑΣ (1025-1078): ΕΠΟΧΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΔΙΑΒΡΩΣΗΣ

- Ανίκανοι αυτοκράτορες που διαδέχθηκαν τον Βασίλειο Β' Βουλγαροκτόνο.
- Εξωτερικοί εχθροί που απειλούν σοβαρά την αυτοκρατορία (Άραβες, Νορμανδοί, Σελτζούκοι).
- Οι Σελτζούκοι και η σταδιακή κατάκτηση της Μ. Ασίας. (Μαντζικέρτ 1071)
- Προβλήματα στο εσωτερικό: Καταπίεση μέσω και χαμηλών στρωμάτων. Ανάπτυξη μισθοφορικού στρατού.
- Αυλικές ραδιουργίες: **Η Ζωή και οι μνηστήρες της**. Λαϊκή εξέγερση, προδοσίες και ανικανότητα.
- Εξελίξεις στη σχέση των Εκκλησιών: Το Σχίσμα του 1054.





Ζωή και τρέχων σύζυγος (Αγία Σοφία, Κωνσταντινούπολη)





Βυζαντινή Ραψωδία (1968)



Ο ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΣ

-Από αυτοκρατορικός γραμματέας στην αυλή του Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (δεκαετία 1042-1055).

-*Υπατος τῶν φιλοσόφων* στη «Σχολή τῶν Μαγγάνων»

(δεκαετία του 1040).

-Στον Όλυμπο της Βιθυνίας ως μοναχός τη δεκαετία του 1050.

-Σημαντικό πρόσωπο στην αυλή από το 1055 έως το 1078.

-Ο σημαντικότερος συγγραφέας του 11ου αι. και ένας από τους σπουδαιότερους όλης της βυζαντινής γραμματείας: Πολυμαθής, πολυγραφότατος, καινοτόμος, εγωκεντρικός, καυστικός.



ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΓΥΡΩ ΑΠΌ ΤΟΝ ΨΕΛΛΟ

- Ο μεγάλος μυστικός (ποιητής) **Συμεών ο Νέος Θεολόγος** (πέθ. 1022).
- Ο (σατιρικός) ποιητής **Χριστόφορος Μυτιληναίος**.
- Ο δάσκαλος του Ψελλού και μετέπειτα μητροπολίτης **Ιωάννης Μαυρόπους**: Ποιήματα.
- Ο φίλος, νομικός και μετέπειτα πατριάρχης **Ιωάννης Ξιφιλίνος**.
- Ο φίλος, νομικός και μετέπειτα πατριάρχης **Κωνσταντίνος Λειχούδης**.
- Ψελλός, Μαυρόπους, Ξιφιλίνος, Λειχούδης → Γύρω από τον **Κωνσταντίνο Θ' Μονομάχο**.



ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

1. Η Εκκλησία ως διαμορφωμένος γραφειοκρατικός θεσμός.
2. Υπάρχουν πια άγιοι τον 11^ο αιώνα;
3. Γίνονται πια θαύματα τον 11^ο αιώνα;
4. Η μεταμόρφωση των αγίων: Από ασκητές και αρνητές της κοσμικής ζωής σε εκπροσώπους της → *Βίος Μαρίας της Νέας*
5. Θεολογική έρις: Μπορεί ο άνθρωπος να δει τον Θεό στο πλαίσιο της θνητής σου ζωής; Αναβίωση του μυστικισμού → Πώς ο Νέος Θεολόγος από αιρετικός έγινε ο προπομπός του υστεροβυζαντινού μυστικισμού.



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Μιχαήλ Ψελλού, Χρονογραφία: Ένα αριστούργημα της βυζαντινής πεζογραφίας.
2. Μιχαήλ Ψελλού, Δύο επιστολές: Πνεύμα και ραδιουργία τον 11^ο αιώνα.
3. Ποίηση τον 11^ο αιώνα: Πίστη, σάτιρα, πολιτισμός (Ιωάννης Μαυρόπους, Χριστόφορος Μυτιληναίος).
4. Μυστικισμός και ερωτισμός στο πλαίσιο της πίστης: Συμεών ο Νέος Θεολόγος.
5. Νέες τάσεις στην αντίληψη περί αγιότητας και ζητήματα φύλου: *Βίος Μαρίας της Νέας*.
6. Η δολοφονία του Νικηφόρου Φωκά στη χρονογραφία του 11^{ου} αιώνα: Γύρω από την αυτοκράτειρα Θεοφανώ.
7. Δραστηριότητες: Επίσκεψη στη βιβλιοθήκη. Οπτικοακουστικό υλικό (μουσική-ταινίες).
8. Τελειοποιούμε τις δεξιότητές μας: Βυζαντινοί και λατινικοί αριθμοί. Ανάγνωση βυζαντινών χειρογράφων (Παλαιογραφία).

